

Idänkulkusirkkan *Locusta migratoria* (L.) vaellus Suomeen kesällä 2010

Sami Karjalainen

Karjalainen, S. 2011: Idänkulkusirkkan *Locusta migratoria* (L.) vaellus Suomeen kesällä 2010 [Migration of *Locusta migratoria* (L.) reached Finland in the summer of 2010]. - *Sahlbergia* 17(1): 4-7. Helsinki, Finland, ISSN 1237-3273.

A migration of *Locusta migratoria* (L.) reached Finland in the summer of 2010. More than 20 records were made in this summer, which more than doubles the records ever made in Finland. Most observations were made on the southern coast. The northernmost record was made near Oulu, in Siikajoki. *L. migratoria* was observed also in Sweden, Estonia, Latvia and Lithuania in 2010.

Neidonpuistontie 6 D 8, FI-02400 Kirkkonummi, Finland; sk@korento.net

Johdanto

Idänkulkusirkka, *Locusta migratoria*, on isokokoinen heinäsiirkka (ruumiin pituus: 3–6 cm) ja tunnettu viljelysten tuholainen. Sen hyvin laajaan levinneisyysalueeseen kuuluvat Afrikka, suuri osa Aasiaa, Eurooppa, Pohjois-Australia, Uusi-Seelanti, Japani ja Kiina. Esiintyessään valtavien joukoin laji tekee vahinkoa trooppisessa Afrikassa, Madagaskarilla ja Keski-Aasiassa. Ruotsissa on tavattu suuria parvia 1840-luvulla (Sandhall & Ander 1980), mutta vaellukset Eurooppaan vähenivät jo 1900-luvun alkupuolella, kun lajin lisääntymisalueet Tonavan suistoissa pienenevät (Waloff 1940). Suomessa lajia on tavattu vain hyvin vähälukuisena.

Karjalainen (2008) kokosi siihen mennessä Suomessa tehdyt *L. migratoria* -havainnot. Julkaisun taulukossa luetellaan havaintoja neljältä 1800-luvun vuodelta. 1900-luvun seitsemästä havaintovuodesta viimeisin on 1951. Pitkän tauon jälkeen lajista on saatu havaintoja taas 2000-luvulla, vuosina 2000, 2006 ja 2007. Suurin osa havainnoista on etelärannikolta. Pohjoisin havainto on tehty Suomenjoella vuonna 1882 (Sahlberg 1886). Kaikki havaintopaikat esitetään karttakuvana kirjassa *Suomen heinäsiirkat ja hepokatit* (Karjalainen 2009).

Tämä julkaisu kokoaa yhteen vuoden 2010 havainnot.

Kesän 2010 havainnot

Kesän 2010 ensimmäiset *L. migratoria* -havainnot tehtiin elokuun alussa Kaakkois-Suomessa, minkä jälkeen havaintoja saatiin laajalta alueelta Suomesta. Taulukko 1 kokoa varmistetut havainnot.

Suomesta löytyneestä ”jättisiirkasta” uutisoitiin Luonnontieteellinen keskusmuseon tiedotteen (19.8.2010) pohjalta monissa lehdissä (esim. Helsingin Sanomat, Ilta-Sanomat, Kaleva). Uutisen yhteydessä kerrottiin, että havainnot voi ilmoittaa Luonnontieteellisen keskusmuseon havaintopäiväkirjaan Hatikkaan (www.hatikka.fi). Hatikkaan kertyi kesän aikana 52 havaintoa (vierailtu 2.3.2011), tosin suuri osa näistä on selvästi virheellisiä, lehtohepokattia (*Tettigonia viridissima*) tai muita suorasiipisiä koskevia. Olen koonnut Taulukkoon 1 vain ne havainnot, jotka olen pystynyt varmistamaan joko valokuvan tai muun luotettavan kuvauksen perusteella. Suurin osa näistä havainnoista ei ole peräisin Hatikasta, vaan perustuu muualta saatuihin tietoihin. Muutamista havainnoista on kerätty näyteyksilö, mutta suurin osa on dokumentoitu valokuvaamalla. Hatikkaan syötetyistä havainnoista jotkut, kuten useat Helsingin keskustan havainnot, varmaankin koskevat tätä lajia, mutta jätin ne pois taulukosta, koska en pystynyt varmentamaan niitä.

Varmistettuja havaintoja on enemmän kuin edeltävinä vuosina yhteensä. Suurin osa havainnoista on etelärannikolta, mutta laji tavattiin mm. Oulun lähellä Siikajoella eli selvästi pohjoisempänä kuin koskaan aiemmin (tämä havainto on varmistettu valokuvan perusteella).

Lajista oli aiempia havaintoja viidestä luonnonmaantieteellisestä maakunnasta (V, U, EK, EH ja PS) (Karjalainen 2009). Vuonna 2010 tehtiin viisi uutta maakuntahavaintoa, jotka koskevat seuraavia maakuntia: A, St, ES, Kn ja KP.

Kesän 2010 havainnot koskevat ilmeisesti kokonaan lajin vaellusmuotoa, gregaarista faasia. Osa havaituista yksilöistä oli pääväriältään vihreitä ja osa ruskeita. Vaeltajien joukossa oli yhtä lailla koiraita ja naaraita.

Taulukko 1. *Locusta migratoria* -havaintoajat ja -paikat Suomessa 2010. (Dates and localities of *L. migratoria* records from Finland in 2010)

* eri yksilö kuin 2.8.

** valokuvattu tällöin, tavattu ensimmäisen kerran jo noin viikkoa aiemmin

*** pelkkä siipi

Aika	Maakunta	Paikka	Lkm	Havaintija
2.8.2010	ES	Imatra, Immolan lentokenttä	1	Teemu Klemetti
7.8.2010	ES	Imatra, Immolan lentokenttä	1*	Teemu Klemetti
7.8.2010	EK	Hamina, Koivuluoto	1	Sami Karjalainen, Petri Metsälä, Sulka Haro, Petri Parkko ym.
7.8.2010	EK	Virolahti, Rajakalliot	1	Heikki Kronholm
8.8.2010	EK	Hamina, Koivuluoto	6	Sami Karjalainen, Petri Metsälä, Sulka Haro, Petri Parkko ym.
9.8.2010	U	Kirkkonummi, Rönnskär, lintuasema	2	Markku Ojala, Biti Ojala ja Taina Nyman
10.8.2010	EK	Kotka, Huumanhaara, täytemaakenttä	1	Klaus Laine
12.8.2010	EK	Hamina, Koivuluoto	2	Seppo Karjalainen
13.8.2010	EH	Hollola, Herrala	1	Jaakko Lahti
14.8.2010	ES	Taipalsaari, Kyläniemi, Vaivionniemi	1	Juha Jantunen ja 50 muuta
15.8.2010	U	Espoo, Suvisaaristo	1	Sampsa Malmberg
15.8.2010	Kn	Kajaani, Koutaniemi	1	Esko Tikkanen ja Pirjo Tikkanen
15.8.2010	U	Helsinki, Mannerheimintie 3 (Vanhan yo-talon edusta)	1	Juha Laaksonen ja Teemu Kontinen
18.8.2010	EH	Hämeenlinna, Hämeenlinnan vankilan piha	1	Jani Virta
18.8.2010	St	Luvia, Säppi	2	Petteri Mäkelä ja Teppo Lehtola
19.8.2010	U	Espoo, Tapiola	1	Henri Hauhia
21.8.2010	EH	Kylmäkoski, Maijantie (löytyi trampoliinin turvaverkosta)	1	Arja Illman
21.8.2010**	EK	Hamina, Lupinlahti, Lauttasalmen ranta	1	Seija Hakanen
30.8.2010	EK	Kotka, Karhulan keskusta, ns. Eagle-talon edusta	1***	Esa Korkeamäki
31.8.2010	U	Porvoo, Vessö, Kurböle	useita	Fredrik Blomqvist (Magnus Östman)
7.9.2010	KP	Siikajoki, Paavola, Huurolantie	1	Matti Heikkilä
14.9.2010	V	Turku, Länsikeskus, Vanha Kuninkojantie	1	Anne Haavisto
3.10.2010	A	Lemland, Lågsjär	1	Jörgen Palmgren

Huomioita Koivusaaresta

Pääsin itse havainnoimaan lajia vieraillessani muiden luontoharrastajien kanssa Haminan Koivuluodossa 7.–8. elokuuta, jolloin vallitsi kuuma kaakkoinen ilmavirtaus (yli 30 °C). Koivuluoto kuuluu Itäisen Suomenlahden kansallispuistoon.

7.8. löytyi yksi *L. migratoria* -yksilö (naaras). Seuraavana päivänä niitä oli selvästi enemmän: havaintoja tehtiin kuudesta yksilöstä. Ilmeisesti yksilöitä laskeutui saareen lisää yön aikana. Myös muita hyönteisiä nähtiin runsaammin jälkimmäisenä päivänä. Sudenkorentoja seurattiin tarkasti, mutta etelänukonkorentoja (*Aeshna mixta*) ei tavattu vielä 7.8. Seuraavana päivänä löytyi 15 yksilöä. Siniritariyökkönen (*Catocala fraxini*) oli runsaslukuinen jälkimmäisenä päivänä.

Osa *L. migratoria* -yksilöistä löytyi saaren ketomaiselta rannalta, osa pieniltä aukioilta metsän keskeltä. Useimmat olivat maassa, yksi löytyi puuhun kahden metrin korkeudelle laskeutuneena. Lähestyttäessä kulkusirkat lensivät yleensä karkuun ja laskeutuivat noin 5–25 metrin matkan päähän. Kaikki havaitut yksilöt kuuluivat gregariseen faasiin. Kaksi yksilöistä oli pääväriltään ruskeita ja loput olivat vihreitä. Seppo Karjalainen vieraili saarella myöhemmin, 12.8., ja havaitsi kaksi lajin yksilöä.

Havainnot lähialueilta

Ruotsalaisessa havaintoportaalissa artportalense (vierailtu 2.3.2011) on noin 30 havaintoa Ruotsista samalta kesältä. Kaikki havainnot ovat Etelä-Ruotsin länsirannikolta. Näistä ensimmäinen on Öölannista 30.7.2010. Viimeisimmän havainnon päivämäärä on 2.10.2010. Tanskalaisessa havaintoportaalissa fugleognatur.dk (vierailtu 2.3.2011) ei ole lajin havaintoja vuodelta 2010.

Virossa laji havaittiin kesän aikana ainakin seuraavilla paikkakunnilla: Sörve (Saaremaa), Sääre (Hiidenmaa), Pulgoja, Viljandi ja Alatskivi. Nämä havainnot tehtiin aikavälillä 2.–29.8.2010.

Latviasta on tiedossa yksi valokuvattu havainto: 5.9.2010 Mērsrags (Sandris Rabkevics). Samoin Liettuasta on tiedossa yhtä yksilöä koskeva valokuvattu havainto: 3.8.2010 Rūdninkai (L. Bumbulytė ja T. Ūsaitis).

Vaeltajat ovat lentäneet pohjoiseen mahdollisesti jopa tuhansien kilometrien päästä. Laji elää vakituisena mm. Venäjän lounaisosissa, Kazakstanissa ja Uzbekistanissa, joissa se lisääntyy isojen jokien suistoissa.

Kuva

Haminan Koivuluodossa 8.8.2010 valokuvattu idänkulkusirkkakoiras. Kuva: Sami Karjalainen (*Locusta migratoria* male in Hamina, 8th August 2010. Photo: Sami Karjalainen)

Tiivistelmä

Kuumat kaakkoiset ilmavirtaukset toivat Suomeen idänkulkusirkkoja (*Locusta migratoria*) kesällä 2010. Laji tavattiin ensiksi Kaakkois-Suomessa ja sen jälkeen laajalla alueella etelärannikolla. Myös sisämaahavaintoja tehtiin useita. Laji tavattiin mm. Oulun seudulla, Siika-joella, eli selvästi pohjoisempana kuin koskaan

aiemmin. Varmistettujen havaintojen määrä on yli 20, mikä on enemmän kuin tätä edeltävinä vuosina yhteensä. Uusia maakuntahavaintoja syntyi viisi: A, St, ES, Kn ja KP. Lajista tehtiin samoihin aikoihin havaintoja myös Ruotsissa, Virossa, Latviassa ja Liettuassa.

Kiitokset

Kiitän minulle kuvia ja havaintotietoja lähettäneitä: Anders Albrecht, Eduardas Budrys, Anne Haavisto, Seija Hakanen, Matti Heikkilä, Arja Illman, Seppo Karjalainen, Teemu Klemetti, Esa Korkeamäki, Heikki Kronholm, Juha Laaksonen, Jaakko Lahti, Klaus Laine, Jaan Luig, Timo Luostarinen, Timo Nuoranen, Sampsa Malmberg, Petri Metsälä, Petteri Mäkelä, Markku Ojala, Margus Ots, Petri Parkko, Sandris Rabkevics, Esko Tikkanen, Jani Virta ja Magnus Östman.

Kirjallisuus

- Karjalainen, S. 2008: Idänkulkusirkka *Locusta migratoria* (L.) Suomessa. – *Sahlbergia* 14: 22–28.
- Karjalainen, S. 2009: *Suomen heinäsiirkat ja hepokatit*. 207 s. Tammi, Helsinki.
- Sahlberg, J. 1886: [*Oedipoda migratoria* L. fångadt i Suonenjoki]. – *Meddelanden af Societas pro Fauna et Flora Fennica* 13: 168–169.
- Sandhall, Å & Ander, K. 1980: *Heinäsiirkat ja hepokatit sukulaisineen*. 95 s. WSOY, Porvoo–Helsinki–Juva.
- Waloff, Z.V. 1940: The distribution and migrations of *Locusta* in Europe. – *Bulletin of Entomological Research* 31: 211–246.

Tryckningsunderstöd

Entomologiska Föreningen i Helsingfors kan enligt separat prövning anslå bidrag till inhemska entomologiska bokprojekt. Ansökan inklusive detaljerad arbetsplan (högst fem sidor), tidtabell och kostnadsplan tillställs föreningens sekreterare Hans Silfverberg (hans.silfverberg@helsinki.fi). I kostnadskalkylen bör ingå en redogörelse för hur kostnaderna fördelas mellan olika finansiärer. Ansökningstiden är fortlöpande.

Painatusavustuksia

Helsingin Hyönteistieteellinen Yhdistys voi myöntää erillisen tarkastuksen jälkeen avustusta kotimaisiin hyönteiskirjaprojekteihin. Hakemus, johon sisältyvät yksityiskohtainen työsuunnitelma (enintään viisi sivua), aikataulu ja kustannusarvio toimitetaan yhdistyksen sihteerille, Hans Silfverbergille (hans.silfverberg@helsinki.fi). Kustannusarviossa on mainittava kuinka kulut jakautuvat eri rahoittajien kesken. Hakuaika on jatkuva.